

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий Юридичний інститут
Кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права**

Бурлак О.В.

ПРАВО І ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНИХ СУДІВ ТА ТРИБУНАЛІВ

*методичні вказівки для самостійної роботи студентів денної форми
навчання*

Галузь знань 08 «Право»

Спеціальність 081 «Право»

Освітня програма «Міжнародне та європейське право»

Івано-Франківськ, 2023

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (протокол №7 від 27 січня 2023 року)

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника протоколом № ____ від _____ 2023 року

Бурлак О.В. Методичні вказівки для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Право і політика міжнародних судів та трибуналів» для студентів денної форми навчання. Івано-Франківськ: Навчально-науковий Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 11 с.

Методичні рекомендації розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Право і політика міжнародних судів та трибуналів» для студентів денної форми навчання. В даних методичних вказівках прописані рекомендації для кожної теми спецкурсу, переліки питань для самопідготовки. Поданий перелік доктринальних джерел та нормативно-правових актів.

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Право і політика міжнародних судів та трибуналів» призначені для студентів, аспірантів, науковців та викладачів.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
Тема №1 Основи діяльності міжнародних судів та трибуналів.....	5
Тема №2 Міжнародний Суд ООН.....	5
Тема №3 Європейський суд з прав людини.....	6
Тема №4 Суд Європейського Союзу.....	7
Тема №5 Міжнародні кримінальні суди (трибунали).....	7
Тема №6 Міжнародні арбітражні судові органи.....	8
Джерела для підготовки.....	9

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів комплексного підходу до вивчення основ міжнародного судочинства, розуміння сучасних тенденцій розвитку міжнародного права через діяльність міжнародних судових органів.

Основними завданнями вивчення студентами навчальної дисципліни «Право і політика міжнародних судів і трибуналів» є засвоєння ними знань щодо:

- історії розвитку міжнародного правосуддя;
- діяльності Міжнародного Суду ООН;
- юрисдикції Європейського суду з прав людини;
- специфіки роботи Суду ЄС;
- особливостей функціонування міжнародних кримінальних судів (трибуналів);
- роботи міжнародних арбітражних судових органів (Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів, Лондонського арбітражного третейського суду, Арбітражного інституту Торгової палати м. Стокгольм та ін.).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти у результаті вивчення навчальної дисципліни повинні:

знати:

- етапи розвитку міжнародного правосуддя;
- класифікацію органів міжнародного правосуддя;
- основні принципи роботи міжнародних судових установ;
- структуру та склад міжнародних судових органів;
- юрисдикцію міжнародних судів, трибуналів та арбітражних установ;
- процедуру судочинства;
- правову природу судових рішень;
- виконання рішень міжнародних судових органів;
- особливості міжнародного кримінального правосуддя;
- процедуру здійснення міжнародного арбітражного провадження;
- справи за участю України в міжнародних судових органах

вміти:

- демонструвати здатність та готовність здійснювати правову експертизу міжнародних та національних актів у сфері реалізації міжнародно-правової відповідальності держав за порушення прав людини;
- працювати з джерелами і дослідженнями, знаходити в них необхідну інформацію;
- розуміти та здійснювати правозастосовчу діяльність;
- аргументовано доводити свою точку зору з міжнародно-правової проблематики, вільно оперувати юридичними дефініціями;
- здійснити оцінку міжнародно-правової ситуації, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації для з'ясування потрібних обставин і фактів;
- самостійно вдосконалювати професійну майстерність шляхом безперервного поповнення своїх знань з урахуванням розвитку теорії та практики міжнародного судочинства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Основи діяльності міжнародних судів та трибуналів

Для самостійного опрацювання студентам необхідно проаналізувати історичний аспект розвитку міжнародного правосуддя. Визначити, які проекти міжнародних судових органів пропонувалися у працях мислителів, громадських та політичних діячів. З'ясувати історію створення запропонованих міжнародних судових органів, охарактеризувати їх структуру та компетенцію, а також роль та місце в системі сучасного судочинства.

Засвоєнню матеріалу сприятиме аналіз основних принципів роботи міжнародних судових установ.

Перелік питань для самостійної роботи:

1. Основні положення проекту Постійної ліги заради підтримки миру Ганса Кельзена («Мир через право» (1944 р.)
2. Постійна палата третейського суду
3. Постійна палата міжнародного правосуддя при Лізі Націй (1922-1940 рр.).
4. Міжнародний трибунал з морського права
5. Механізм розв'язання спорів в рамках СОТ
6. Суд з примирення та арбітражу Організації з безпеки і співробітництва в Європі

Контрольні запитання:

- Який основний принцип міжнародного права лежить в основі міжнародного судочинства?
- Які проекти створення міжнародних судових установ пропонувались мислителями, відомими діячами на різних етапах історичного розвитку?
- Яка роль Гаазьких конференцій миру (1899 та 1907 рр) у створенні міжнародних судових органів?
- Яке значення Ліги Націй у розвитку міжнародного правосуддя?
- Яка роль Постійної палати міжнародного правосуддя в сфері міжнародного судочинства?
- Яка структура Міжнародного трибуналу з морського права?
- Яка процедура провадження справ у Міжнародному трибуналі з морського права?
- Які органи СОТ беруть участь у розв'язанні спорів?
- Яка процедура розгляду спорів в СОТ?

Джерела для підготовки: 1-8; 6, 22-25, 27, 30, 37

Тема 2. Міжнародний Суд ООН (МС ООН)

Для самостійної роботи студентів за даною темою потрібно проаналізувати рішення МС ООН. Вивчити обставини справ, позиції сторін, зміст остаточного рішення Суду. Крім того, студентам необхідно опрацювати міжнародно-правові акти, на яких будують свою позицію сторони та Суд.

Студентам варто звернути увагу на процедуру судочинства в МС ООН, а саме способи порушення справи у Суді; офіційні мови судочинства; письмова та усна частина судочинства; виклик свідків; структуру остаточного рішення Суду; наслідки щодо невиконання рішення МС ООН.

Перелік питань для самостійної роботи:

1. Спір про належність храму Преах Віхеар (Камбоджа проти Таїланду (1962 р.)
2. Територіальний спір між Лівією та Чадом щодо так званої полоси Аозу (1994 р.)

3. Спiр мiж США та Іраном з приводу захоплення американського дипломатичного i консульського персоналу в Тегеранi (1980 р.)
4. Справа про китобiйний промисел в Антарктицi (Австралiя проти Японiї) (2013)
5. Застосування мiжнародної конвенцiї про боротьбу з фiнансуванням тероризмом i мiжнародної конвенцiї про лiквідацiю всiх форм расової дискримiнацiї (Україна проти Росiйської Федерацiї) (2017 р.)
6. Застосування Конвенцiї про попередження злочину геноциду i покарання за нього (Хорватiя проти Сербiї) (2015 р.)

Контрольнi запитання:

- Яке значення МС ООН в сферi мiжнародного судочинства?
- Яка правова основа дiяльностi МС ООН?
- Який порядок обрання членiв Суду
- Яким чином реалiзується принцип географiчного представництва в структурi МС ООН?
- Яким чином держава може висловити свою згоду на передачу мiжнародного спору до МС ООН?
- Якими є офiцiйнi мови в МС ООН?
- З яких частин складається судочинство в МС ООН?
- Чи є юридично обов'язковими консультивативнi висновки МС ООН?

Джерела для пiдготовки: 1-8; 10-11, 25-29, 49-54, 59-61

Тема 3. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ)

Для пiдготовки самостiйних завдань студентам необхідно проаналiзувати практику ЄСПЛ, охарактеризувати юрисдикцiю Суду: *ratione temporis*, *ratione loci*, *ratione personae*, *ratione materiae*. Крім того, студентам також потрiбно проаналiзувати виконання рiшень ЄСПЛ, зокрема, функцiї Комiтету мiнiстрiв Ради Європи у цiй сферi, Закон України «Про виконання рiшень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 р.

Важливо також розглянути справи, порушенi Україною в ЄСПЛ проти Росiйської Федерацiї у зв'язку з агресiєю останньої, а також практику ЄСПЛ щодо застосування положень Конвенцiї 1950 р.

Перелiк питань для самостiйної роботи:

1. Рiшення щодо України, винесенi ЄСПЛ

- Стаття 2 «Право на життя», справа «Дудник проти України» (10.03.2010)
- Стаття 3 «Заборона катування», справа « Антонюк проти України» (07.05.2020)
- Стаття 6 «Право на справедливий суд», справа «Наталiя Михайленко проти України» (22.10.2014)

2. Справи, порушенi Україною в ЄСПЛ проти росiйської федерацiї у зв'язку з агресiєю останньої.

3. Принципи тлумачення Конвенцiї про захист прав людини i основоположних свобод 1950 р.

Контрольнi запитання:

- Яка правова основа дiяльностi ЄСПЛ?
- У яких випадках Велика палата розглядає справи?
- Хто здiйснює нагляд за виконанням рiшень ЄСПЛ?
- У чому полягає прецедентний характер рiшень ЄСПЛ?
- Яким чином застосовується практика ЄСПЛ в Україні?

Джерела для пiдготовки: 1-8; 10-11, 15, 17-24, 43-44, 48-53, 55

Тема 4. Суд Європейського Союзу

Для самопідготовки доцільно дослідити види рішень, які виносяться судами ЄС, місце судових рішень у ієрархії джерел права ЄС. Питання щодо дії доктрини *stare decisis* у межах судової системи ЄС, Методи інтерпретації, які використовуються судовими органами ЄС у своїй діяльності. Доцільно звернути увагу на становлення та розвиток принципу верховенства права ЄС над національними правом держав – членів ЄС, принципу прямої дії права ЄС, доктрини відповідальності держав – членів ЄС за порушення права ЄС.

Потрібно проаналізувати особливості судового захисту права та законних інтересів суб'єктів права ЄС, визначити особливості правового статусу юридичних осіб України, що здійснюють діяльність на території держав-членів ЄС.

Перелік питань для самостійної роботи:

1. Практичні аспекти діяльності судової системи ЄС
2. Вплив практики судової системи ЄС на інститути та право ЄС.
3. Механізми судового захисту прав приватних осіб у судах ЄС

Контрольні запитання:

- Які договори, прийняті в рамках ЄС регламентують юрисдикцію Суду?
- Які вимоги до кандидата на посаду судді Суду ЄС?
- Які обов'язки генеральних адвокатів?
- У яких випадках Суд правосуддя засідає у повному складі?
- Які функції виконує суд правосуддя?
- Які суб'єкти можуть звертатися до Суду ЄС?
- Якими випадками обмежується здатність фізичних та юридичних осіб звертатися до Суду?
- Які види преюдиціальних запитів вам відомі?

Джерела для підготовки: 1-8, 29, 43-46, 56-58

Тема 5. Міжнародні кримінальні суди (трибунали)

Для підготовки самостійних завдань студентам доцільно проаналізувати значення трибуналів *ad hoc* для розвитку міжнародного правосуддя. Дослідити юрисдикцію МКС, як постійно діючого міжнародного судового органу, охарактеризувати його юрисдикцію та принципи діяльності. Проаналізувати положення Римського Статуту МКС. Дослідити причини не ратифікації Україною даного документу, спрогнозувати наслідки його ратифікації у майбутньому.

Ознайомитись зі справами, які Україна ініціювала в МКС у зв'язку з агресією Російської Федерації.

Перелік питань для самостійної роботи:

1. Висновок Конституційного суду України щодо відповідності Конституції України Римському Статуту МКС
2. Справи, ініційовані Україною в МКС у зв'язку з агресією російської федерації
3. Міжнародний Трибунал з питань колишньої Югославії
4. Міжнародний Трибунал щодо Руанди

Контрольні запитання:

- Які діяння включає в себе злочин геноциду?
- Які діяння входять до злочину проти людяності?
- Які діяння передбачають воєнні злочини?

- Яка компетенція МКС у часі?
- Що означає принцип компліментарності в діяльності МКС?
- Які наслідки матиме ратифікація Римського статуту для України?
- Яка функція Апеляційного відділу МКС?

Джерела для підготовки: 1-8, 10, 13-14, 29-37, 48-52, 62

Тема 6. Міжнародні арбітражні судові органи

Для розуміння діяльності міжнародного комерційного арбітражу студентам необхідно з'ясувати поняття міжнародного арбітражу, його види, засвоїти узагальнену процедуру здійснення міжнародного арбітражного провадження. Розглянути особливості арбітражного застереження, підстави звернення до міжнародної.

Доцільно з'ясувати поняття та типи визнання міжнародного комерційного арбітражного рішення, перелік документів, що необхідний для визнання міжнародного комерційного арбітражного рішення. У цьому контексті варто розглянути підстави для відмови у визнанні і примусовому виконанні рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також легалізацію рішень міжнародного комерційного арбітражного суду.

Перелік питань для самостійної роботи:

1. Ознаки і умови арбітражної угоди
2. Принципи арбітражного провадження
3. Визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражного суду

Контрольні запитання:

- В яких випадках арбітраж вважається міжнародним?
- Які переваги арбітражного розгляду спорів?
- У яких випадках Україна може стати учасником міжнародного арбітражного провадження?
- Які спільні риси розгляду арбітражних проваджень в рамках різних міжнародних судових арбітражних органів?

Джерела для підготовки: 1-8, 38-43, 48-52, 63

Джерела для підготовки

Базова

1. Міжнародне судочинство/ за заг. ред. Акад. НАН України. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2009. 26- с.
2. Міжнародне публічне право: підручник у 2 т./ за заг. ред. В.В. Мицика. 2-ге вид. змін. Харків: Право, 2020. Т1. Основи теорії. 416 с.
3. Саченко А.П. Практика Європейського суду з прав людини. Кримінальний аспект: Київ: Дакор, 2021. 208 с
4. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник. Одеса : Фенікс, 2018. 744 с.
5. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія.. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. 438 с.
6. Захист прав людини. Рішення Європейського суду з прав людини у сфері кримінального судочинства : зб. судової практики. Київ : Юрінком Інтер, 2014. - 761 с.
7. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
8. Енциклопедія міжнародного права: у 3. Т./ редкол. Ю.С. Шемшученко, В.Н. Денисов та ін. Київ: Академперіодика, 2019.

Допоміжна

9. Бліхар М.М. Міжнародне економічне право. Загальна частина: підручник Хмельницький : ХУУП ім. Леоніда Юзькова, 2020. 252 с
10. Войціховський, А. В. Міжнародне право: підручник. Харків: Нац. ун-т внутр. справ. 2020. - 543 с.
11. Короткий Т. Р. Прогнозування використання засобів міжнародної ад'юдикації в якості інструментів захисту національних інтересів України / Т. Р. Короткий, Н. В. Хендель. Український часопис міжнародного права: науково-практичний журнал. 2014. № 4. С. 27-33.
12. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. 438 с.
13. Міжнародне кримінальне право (співробітництво держав у протидії злочинності)] : підручник. Харків : Право, 2019. 437 с.
14. Щербань Є. В. Деякі питання імплементації Римського статуту про Міжнародний кримінальний суд. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 138-143.
15. Слабко С. М. Правове забезпечення та особливості реалізації прав осіб з інвалідністю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 44-46.
16. 5. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посібник. Київ: Істина, 2002. 304 с.
17. 6. Манукян В.І. Страсбурзьке право. Європейський суд з прав людини. Право, практика, коментар: Київ, Право, 2019. 560 с.
18. Батиргарєєва В.С., Соколенко М.О., Хань О.О. Практика Європейського суду з прав людини щодо України. Том 1. Збірник рішень у справах про заборону катувань. Київ: Право, 2020. 842 с.
19. Погребняк В. Я.Кравцов С. О. Практика застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: стаття 6 та стаття 1 Першого протоколу. Київ: Право, 2018. 196 с.
20. Женев'єв Майер. Щодо ролі судової системи у виконанні рішень Європейського суду з прав людини на національному рівні. *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 6 (202). С. 45- 48
21. Пушкар П. В. Посилення спроможності судової влади у виконанні рішень Європейського суду з прав людини: досвід держав-членів Ради Європи. *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 6 (202). С. 41- 45.
22. Бущенко А. П. Застосування статей 3 та 5 Європейської конвенції з прав людини в

- національній судовій практиці. Харків. : Права людини, 2007. 216 с.
23. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини. Київ. : Алерта, 2013. 368 с.
24. Паліюк В. П. Стаття 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: українське законодавство та судова практика. Миколаїв : Іліон, 2010. 556 с.
25. Пташенчук, О. М. Застосування Міжнародним Судом ООН джерел міжнародного права з метою встановлення порушення міжнародноправового зобов'язання як складового елементу протиправного діяння держави. Право і суспільство. 2015. № 5, Ч. 3. С. 38-42.
26. Терещенко, О. В. Історія становлення міжнародного суду ООН. Держава і право. 2011. № 52. С. 498-503.
27. Алямкін, Р. Практика Міжнародного Суду ООН із делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони на прикладі спору між Україною та Румунією. Віче. 2010. № 16. С. 18-21
28. Алямкін Р.В. Роль Міжнародного Суду ООН у забезпеченні міжнародного правопорядку: практика врегулювання міжнародних територіальних спорів. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2010. № 4. С. 83-87
29. Анакіна Т.М. Значення рішень міжнародних судів для розвитку міжнародного права /Т.М. Анакіна . Пробл. законності: Респ. міжвідом. наук. зб. Харків.: Нац. юрид. акад. України. 2007. № 89. С. 200-206
30. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини. К.: Видавничий дім "КМ", 2000. 262 с
31. Гутник В. В. Процесуальні права учасників міжнародних збройних конфліктів у міжнародних кримінальних судах : монографія / В. В. Гутник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 302 с.
32. Меренков Т. Ю. Міжнародний кримінальний суд: структура та компетенція URL: <https://works.doklad.ru/view/95DKUqdXcEk/11.html>
33. Сенаторова О. В. Міжнародне співробітництво в пенітенціарній сфері діяльності Міжнародного кримінального суду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2014. Вип. 27(3). С. 182–185.
34. Морозюк Р. Відповідальність держав у міжнародному праві. Підприємство, господарство і право. 2017. №11. С. 249–251.
35. Теорія та практика міжнародного кримінального права: підручник / за ред. проф. Зелінської Н.А. Одеса: Фенікс, 2017. 582 с.
36. Солоненко О.М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 360 с.
37. Сенаторова О. В. Принципи Нюрнберзького процесу як основа міжнародної кримінальної юстиції. Теорія і практика правознавства. 2011. № 1(1).
38. Матвійчук В. К. Міжнародний комерційний арбітраж : практикум : у 7 кн. Харків- Київ : КНТ, 2007.
39. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: теорія та законодавство / за заг. ред. І. Г. Побірченко. Київ. : Ін Юре, 2007. 584 с.
40. Захарченко Т. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні . Право України. 2012. № 1/2. С. 454–460.
41. Купцова М. В. Тлумачення арбітражної угоди . Судова практика. 2012. № 11/12. С. 19–27.
42. Сьодерлунд К. Визначення розміру збитків у міжнародному комерційному арбітражі. Юридичний журнал. 2012. № 2. С. 76–80.

Інформаційні ресурси

43. Нормативно-правова база України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
44. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
45. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
46. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>
47. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: офіційний веб-сайт. URL:

www.ombudsman.gov.ua

48. Судова влада України : офіційний веб-сайт. URL: www.court.gov.ua
49. Наукова бібліотека ПНУ. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/>
50. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
51. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>
52. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua
53. Національна Парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
54. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй URL: <http://www.un.org/>
55. База даних HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%222CHAMBER%22%5D%7D>
56. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu/>
57. Акти acquis ЄС, перекладені на українську мову. URL: <https://pulse.eu-ua.org>
58. Пошукова система нормативних актів ЄС. URL: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
59. Міжнародний суд ООН: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.icj-cij.org>
60. Статут Міжнародного суду ООН. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_010
61. Регламент Міжнародного Суду ООН. URL: <http://www.un.org/ru/icj/rules.shtml>
62. Міжнародний кримінальний суд: офіційний веб-сайт. URL: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx
63. Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів. URL: <https://icsid.worldbank.org/>